

ממלכת ארם וקשריה עם ממלכות יהודה וישראל

ממלכת ארם שכנה מצפון מזרח לממלכת ישראל. מלחמות עם ארם מתוארות כבר מימי השופטים. בימי שלמה היו קשרי מסחר בין הממלכה הישראלית המאוחדת לבין ארם (מלכים א' י', כ"ט). שתי הממלכות שלטו על דרכי המסחר הבינלאומיות שעברו בין מסופוטמיה (ממזרח לנהר פרת) למצרים.

פילוג ממלכת ישראל לשתי ממלכות גרם להיחלשותן והעצים את כוחה של ארם, שהפכה להיות גורם בעל משמעות באזור. לעיתים סייעה ארם לממלכת יהודה נגד ממלכת ישראל (כמו בימי בעשא ואסא, מלכים א', פרק ט"ו), ולעיתים התאחדו שתי הממלכות (ישראל ויהודה) אל מול ארם, וראו בארם אויב משותף (כמו בימי יהושפט ואחאב, מלכים א', פרק כ"ב).

קשרים מיוחדים עם ארם באו לידי ביטוי גם בציווי של הקב"ה לאלהיהו למשווח את חזאל למלך על ארם ולהקים בה בית מלוכה חדש (במקום בן הדד).

ביחידה שלפנינו נלמד בין השאר על קשרים של ישראל עם ממלכת ארם ועל ההשלכות של הקשרים הללו.

יחידה זו נפתחת בסיפור המלחמה בארם. זו הזדמנות לחזור עם התלמידים על הסיפורים שהוזכרה בהם ארם. וזו גם ההזדמנות לגעת בנושא הרחב 'ישראל והעמים'.

נבקש מהתלמידים לעיין במקורות שמוזכרת בהם הממלכה הארמית.

(שימו לב - מלכים א' פרקים כ', כ"ב וכן מלכים ב' פרק י"ג אינם בחומר לבגרות. לשיקולכם האם להוסיף חומר זה לתלמידים כדי לקבל תמונה שלמה).

המקור	התקופה (המלך והממלכה)	תיאור הקשר בין ישראל לארם
מלכים א' פרק י' פסוק כ"ט	מלכות שלמה	קשרי מסחר עם ארם (למשל, מכירת סוסים ממצרים לארם).
מלכים א' פרק ט"ו פסוקים ט"ז-כ"א	אסא מלך יהודה ובעשא מלך ישראל	אסא נעזר בבן הדד מלך ארם כאשר בעשא מלך ישראל פלש ליהודה. בן הדד השתלט על שטחים בצפון ממלכת ישראל.
מלכים א' פרק י"ט	אחאב מלך ישראל ימי אליהו	אליהו צִוָּה להמליך את חזאל למלך על ארם, כדי שיפגע בתושבי ממלכת ישראל ויהרוג את עובדי הבעל.
מלכים א' פרקים כ', כ"ב	אחאב מלך ישראל יהושפט מלך יהודה	אחאב ויהושפט יצרו שותפות ונלחמו ביחד מספר פעמים נגד בן הדד מלך ארם. במלחמה האחרונה אחאב נהרג.
מלכים ב' פרק ח', פסוקים כ"ה-כ"ט	יהורם בן אחאב מלך ישראל אחזיה בן יורם מלך יהודה	יהורם ואחזיה נלחמו יחד ברמות גלעד נגד חזאל מלך ארם. יהורם נפגע ואחזיה בא לבקר אותו ביזרעאל.
מלכים ב' פרק ח', פסוקים כ"ה-כ"ט	יהוא מלך ישראל	חזאל מלך ארם פגע בחלקים מממלכת ישראל הסמוכים לגבולו.
מלכים ב' פרק י', פסוקים ל"א-ל"ג	יהואחז בן יהוא ויהואחז מלכי ישראל	לאחר שנים רבות של לחץ מצד הארמים, ה' הושיע את ישראל מידם.
מלכים ב' פרק ט"ז	אחז מלך יהודה פקח בן רמליהו מלך ישראל	פקח מלך ישראל ורצין מלך ארם עלו ביחד להילחם באחז מלך יהודה שפנה לעזרת תגלת פלאסר מלך אשור. תגלת פלאסר הרג את רצין. אחז בנה מזבח כדוגמת המזבח שבארם דמשק.

מה אפשר לומר על התמורות בקשרים שבין ארם לישראל ועל ההשפעה שלהם על הממלכות?

מה לדעתכם הגורם לשינוי ביחסי ארם לישראל ויהודה?

- פגיעה בגבולות - בעיקר בממלכת ישראל.
- השפעה דתית.
- השפעה על היחסים בין הממלכות.
- עקרון הסיבתיות הכפולה - מלחמות ארם בישראל הן לא רק מלחמות על טריטוריה אלא גם חלק מהתוכנית האלוקית כעונש לישראל על עבודת הבעל (כפי שאמר ה' לאליהו בהר חורב, מלכים א' פרק י"ט).

נוכל לסכם ולהרחיב את ההתייחסות לנושא הרוחב 'ישראל והעמים' נבקש מהתלמידים לקרוא את הקטע המצורף:

ישראל והעמים

עם ישראל חי ופועל בהיסטוריה בין העמים הסובבים אותו כעם ה'. אלוקיו, בורא העולם, משגיח ומנהל את עולמו בצדק וברחמים, ותובע תביעות מוסריות מעמו ומן העולם כולו. הספר פותח בימי שלמה, נציגי עמים מגיעים לארץ כדי ללמוד מחוכמתו, ומסיים בתהליך הפוך ובו עם ישראל כולו יצא לגלות והתפזר בין העמים.

קשריו הדיפלומטיים של עם ישראל עם העמים הסובבים אותו, הבאים לעיתים לידי ביטוי בקשרי מסחר, ולעיתים אף בקשרי נישואין בין בתי מלוכה, השפיעו על מצבו הדתי והמדיני של העם. מיקומה הגיאוגרפי של ארץ ישראל בתווך בין המעצמה המצרית בדרום למעצמות הצפון (ארם, אשור ובבל וגם צור וצידון), הביא אותה פעמים רבות למעורבות מרצון או מאונס בסכסוכים שביניהם, ופגע בריבונותן של ממלכות ישראל ויהודה.

הקטע מתאר את אופי היחסים בין ישראל והעמים בספר מלכים.

אפשר להשוות את הקשר בין ישראל לארם לקשר בין ישראל למצרים (ממלכות שקרובות גיאוגרפית לממלכות יהודה וישראל שישבו על דרכי מסחר בינלאומיות).

נבקש מהתלמידים לעיין בפסוקים הבאים:

- מלכים א' פרק ג', פסוק א'
- מלכים א' פרק ט', פסוקים ט"ו-י"ז
- מלכים א' פרק י"ד, פסוקים כ"ה-כ"ו

נשאל:

- מה הקשר המתואר בין ישראל למצרים?
- כיצד השפיע הקשר על המלך או הממלכה?
- מה המשותף לארם ולמצרים ביחס לישראל?
- במה דומים הקשרים בין ישראל לארם לקשרים בין ישראל למצרים?